

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Yrityspalvelujen vaikutukset teollisuudessa”**(oma-aloitteinen lausunto)**

(2015/C 012/04)

Esittelijä: **Joost van Iersel**Toinen esittelijä: **Hannes Leo**

Euroopan talous- ja sosiaalikomitea päätti 22. tammikuuta 2014 työjärjestyksensä 29 artiklan 2 kohdan nojalla antaa oma-aloitteisen lausunnon aiheesta

Yrityspalvelujen vaikutukset teollisuudessa

Asian valmistelusta vastannut neuvoa-antava valiokunta ”teollisuuden muutokset” antoi lausuntonsa 16. syyskuuta 2014.

Euroopan talous- ja sosiaalikomitea hyväksyi 15.–16. lokakuuta 2014 pitämässään 502. täysistunnossa (lokakuun 16. päivän kokouksessa) seuraavan lausunnon. Äänestyksessä annettiin 100 ääntä puolesta ja 0 vastaan 2:n pidättyessä äänestämästä.

1. Päätelmät ja suositukset

1.1 Koska palvelut ja teollinen valmistus ovat tiiviissä vuorovaikutuksessa keskenään ja koska yrityspalveluilla on antaa panoksensa kestäväan kasvuun ja työllisyyteen Euroopassa, ETSK kehottaa komissiota ottamaan ne ensisijaisten asioiden joukkoon seuraavalla toimikaudellaan. Tämä on sitäkin tärkeitä, koska käsillä on uusi tuotannon malli, jota eräät kutsuvat ”neljänneksi teolliseksi vallankumoukseksi”.

1.2 EU:lta tarvitaan konkreettisia aloitteita kaikilla aloilla, jotka liittyvät digitaaliseen vallankumoukseen ja sen aiheuttamaan taloudelliseen ja yhteiskunnalliseen muutokseen. Viranomaisten ja kansalaisten valveuttaminen on ensisijainen ennakoedellytys.

1.3 Yrityspalvelujen pitäisi olla osa aktiivista teollisuuspolitiikkaa ja niihin tulee kiinnittää huomiota vuonna 2015 tapahtuvassa Eurooppa 2020 -strategian väliarvioinnissa. ETSK toteaa, että komissio ja neuvosto ovat tähän saakka aliarvioineet niiden merkityksen.

1.4 Puolet komission pääosastoista on tavalla tai toisella tekemisissä palvelujen kanssa, mutta systemaattinen toimintamalli puuttuu, strategisesta puhumattakaan. Ala on vailla selväpiirteistä politiikkaa ja laajalti tunnettua edushahmoa. Neuvoston päätös supistaa monivuotisten rahoituspuitteiden mukainen Verkkojen Eurooppa -välineen talousarvio komission ehdottamasta 9 miljardista eurosta 1,2 miljardiin oli lyhytnäköinen ratkaisu, joka aiheutti suuren pettymyksen.

1.5 EU:n täytyy nyt päättää, haluaako se käydä suunnannäyttäjäksi ja edistää uutta, kestäväällä pohjalla olevaa kasvua ja uusien työpaikkojen luomista, vai luovuttaako se tuon paikan toisille.

1.6 Sen vuoksi ETSK on todella hyvillään komission vuonna 2013 tekemästä aloitteesta käynnistää yrityspalveluita käsittelevässä korkean tason ryhmässä⁽¹⁾ keskustelu peruskysymyksistä. ETSK korostaa, että tämä ratkaisu vaatii välttämättä jatkukseen kiireellisesti seuraavat seikat:

- yksityiskohtainen analyysi
- tuloksekas koordinointi asianomaisten komission osastojen välillä
- EU:n toimintaohjelma (ks. kohta 1.15).

⁽¹⁾ Yrityspalveluita käsittelevä korkean tason ryhmä, joka perustettiin yritys- ja teollisuustoiminnan pääosaston ja yritys- ja teollisuustoiminnan pääosaston aloitteesta, esitti päätelmänsä huhtikuussa 2014. Samanaikaisesti viisi työryhmää paneutui erityiskysymyksiin.

1.7 Nopeasti laajeneva yrityspalvelujen ala on jo hallitsevassa asemassa teollisen valmistuksen kentässä. Laaja ja alati kasvava kirjo yrityksiä – sekä palvelujen että valmistuksen alalla – on mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa uusien sukupolvien yrityspalveluja. Uusien teknologioiden ansiosta palvelut ovat entistäkin merkittävämpi tekijä valmistusteollisuudessa.

1.8 Tämän lisäksi esineiden internet ja palvelujen internet tunnetaan Euroopassa tätä nykyä nimellä neljäs teollinen vallankumous, alkamassa on uusi aikakausi automaation aikakauden jatkoksi.

1.9 Uusi aluevaltaus on tulosta vertikaalisesta ja horisontaalisesta yhteistyöstä, joka siirtyy koneesta internetiin, koneesta ihmiseen ja koneesta koneeseen, kautta koko arvoketjun, reaaliajassa. Automaation saarekkeet kytkeytyvät keskenään lukemattomiksi verkostoiksi ja muunnelmiksi. Ohjelmistot ja verkostot liittävät älykkäät tuotteet, digitaaliset palvelut ja asiakkaat huomisen uusiin innovatiivisiin ”tuotteisiin”.

1.10 Tästä kehityssuuntauksesta käydään laajaa keskustelua. Esimerkki urauurtavasta toimintamallista talouden ja politiikan saralla on saksalainen hanke Industrie 4.0, jossa kiinnitetään asiaankuuluvaa huomiota sekä yrityspalveluihin että laajemmin talousympäristöön, jossa on tapahtumassa perustava muutos. Sitä pitäisi hyödyntää muiden hankkeiden keralla laadittaessa strategiaa teollisuutta ja monenlaisia julkiseen ja yksityiseen sektoriin kuuluvia sidosryhmiä varten. Digitaalimarkkinoilla uuden avauksen tekijällä on aiemmin ollut tapana saada mittavia kilpailuetuja.

1.11 Yhdysvalloissa, Kiinassa ja Koreassa on valmisteilla toisiinsa maailmanlaajuisesti vertautuvia strategisia aloitteita. Pentagonissa on suunnitteilla investointiohjelma. Googlen, Amazonin, Applen ja Yahoos kaltaisilla data-alan jättiläisillä on luonnollinen etulyöntiasema markkinoilla.

1.12 Inhimillinen tekijä on ratkaisevassa asemassa. Uudet arvoketjut ja liiketoimintamallit tuottavat uusia liittoumia ja keskinäisyyhteitä yritysten välille, millä on tavaton vaikutus työn organisointiin. Lisäksi on odotettavissa, että työmarkkinoilla tapahtuu todella suuria siirtymiä. Teollisuudessa ja erityisesti yrityspalvelujen lohkoilla syntyy lakkaamatta uusia työn organisoinnin muotoja, työ sopimusjärjestelyjä ja taitojen ajanmukaistamisen ratkaisuja, jotka johtuvat digitaalitekniologian nopeasta kehityksestä. Näitä muutoksia on tarkkailtava kiinteästi. Tarkoituksenmukaisesti laadittavat toimintalinjat täytyy perustaa asianmukaisen rahoituksen avulla tehtävään tutkimustyöhön ja niissä tulee keskittyä edistämään myönteisiä edellytyksiä ja lieventämään kielteisiä vaikutuksia.

1.13 Monilta yrityspalvelujen lohkoilta puuttuu tätä nykyä sosiaalisen vuoropuhelun kulttuuri, mikä saattaa heikentää työsuhteen laatua kyseisillä sektoreilla. Tarvitaan vankat sosiaalisen vuoropuhelun puitteet ja aktiivista osallistumista – innovatiivisia yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen mahdollisuuksia myöskään unohtamatta – yritys-, toimiala-, jäsenvaltio- ja EU-tasolla niin, että otetaan huomioon useissa tapauksissa voimakas rakennemuutos nopeasti kehittyvällä yrityspalvelujen alalla.

1.14 Ammattipätevyysien ja taitojen tunnustaminen yli rajojen ja EU:n laajuisesti edistää työvoiman ja osaamisen liikkuvuutta. Lisäksi se laajentaa ja parantaa alalla vaikuttavien hyvin monilukuisten pienten ja mikroyritysten mahdollisuuksia EU:n laajuiseen toimintaan.

1.15 ETSK on pitkälti samaa mieltä EU:n vuonna 2013 asetetun korkean tason ryhmän ja erityiskysymyksiä käsittelevien työryhmien suosituksista. Tarvitaan EU:n toimintaohjelma tai etenemissuunnitelma, koska yrityspalveluilla on valtavan suuri merkitys pyrittäessä saavuttamaan tavoite, että teollisen valmistuksen osuus BKT:sta olisi vuoteen 2020 mennessä jopa 20 prosenttia, ja kun muistetaan näköpiirissä oleva neljäs teollinen vallankumous. ETSK:n käsityksen mukaan toimintaohjelman tulisi sisältää seuraavat seikat:

A. Tietämystä ja toimintapolitiikkaa koskeva tuki:

- valveuttaminen ja keskustelun virittäminen
- yrityspalvelujen määrittely ja luokittelu
- tarkoituksenmukaisten ja luotettavien tilastojen laatiminen yrityspalveluista ja niiden kehityksestä.

B. Toimintalohtot:

- yhdentymisen tiivistäminen, sisämarkkinoiden pilkkoutumisen torjunta ja esteiden poistaminen EU:n sisäiseltä kaupalta
- standardisointia koskevan sääntelyjärjestelmän ja alan eurooppalaisten foorumien tukeminen
- televiestintäalan sisämarkkinoiden vahvistaminen
- viestintään, yhteistoimintaan ja digitaalisten tavaroiden ja palveluiden vaihdantaan tarvittavan turvatun digitaalisen markkinapaikan edellyttämien infrastruktuuri-investointien edistäminen
- tietojen sekä teollis- ja tekijänoikeuksien suojeleminen
- lainsäädännön ja sääntelyn muodostamien esteiden madaltaminen yrityspalvelujen kansainvälisessä kaupassa

C. Erityisaiheet:

- suuren dataintensiivisyyden vaikutukset – tietomäärän volyymin, valikoiman ja vauhdin merkittävä kasvu – seurauksena verkkoyhteyksien enenemisestä ja data-tuotannon lisääntymisestä
- tutkimuksen, teollisuuden, palvelujen ja työllisyyden merkitykseltään suuri kytkös
- julkiset hankinnat
- ympäristötehokkuus ja kestävä kehitys
- yrityspalvelujen sosiaaliset vaikutukset yhteiskuntaan yleensä ja erityisesti työmarkkinoihin

D. Rahatalouden osalta:

- finanssiresurssit.

2. Johdanto

2.1 Kehittyneissä talouksissa yli 70 prosenttia tuotoksista ja työllisyydestä on peräisin palveluista. Palvelujen prosenttiosuus ja niiden kehitysaste kasvavat kaikkialla maailmassa.

2.2 Yrityspalvelut ovat tärkeä kasvutekijä. Euroopan komission mukaan niiden keskimääräinen kasvuvauhti vuosina 1999–2009 oli 2,38 prosenttia, kun keskiarvo EU:n talouden kaikilla sektoreilla oli puolestaan 1,1 prosenttia. Samana aikajaksona kyseisen alan työllisyys kasvoi 3,54 prosentin vauhtia, kun EU:n talouden kaikilla sektoreilla työllisyyden kasvua oli vain 0,77 prosenttia.

2.3 Palvelutalouden nousu (jota kutsutaan myös palveluyhteiskunnaksi muuttumiseksi eli ”tertiarisaatioksi”) esiin kaikessa taloudellisessa toiminnassa jättää teollisen valmistuksen jälkeensä. Tätä vaihetta seuraa ”kvarterisaatio”, jolle on ominaista tieto- ja osaamis pohjaisten palvelujen voittokulku.

2.4 ”Palvelut” on laajempi geneerinen termi. Se kattaa erittäin mittavan taloudellisten ja sosiaalisten toimintojen kirjon käsittäen kaiken työmarkkinoiden alatasoilta aina niiden huipulle saakka. Työllisyys kasvaa niin korkeaa kuin vaatimatonta taitotasoa vaativissa ammateissa, kun taas keskitason palveluammateissa työvoiman määrä vähenee, mikä luo paineita keskiluokkaa kohtaan.

2.5 Palvelujen ja teollisuuden vuorovaikutuksessa voidaan yksilöidä seuraavat asiaankuuluvien palvelujen pääasialliset tyypit:

- teollisuuden käyttämät ulkoisten tahojen, toisin sanoen yrityspalvelusektorin, toimittamat palvelut; näihin kuuluvat kaikenlaiset toiminnalliset palvelut (esim. teollisuussivous), asiantuntijapalvelut (esim. insinöörit) ja muut, kuten osaamisintensiiviset palvelut (esim. tietokonealan palvelut)
- teollisuuden käyttämät sisäisesti toimitetut palvelut, toisin sanoen teollisuuden ”omassa piirissä” suoritettava palvelutoiminta

- teollisuuden toimittamat tukipalvelut, toisin sanoen teollisuuden tuotteidensa ohella toimittamat palvelut (esim. myynnin jälkeiset palvelut)
- teollisuuden toimittamat sulautetut palvelut, toisin sanoen teollisuuden toimittamiin tuotteisiin sisällytetyt palvelutoiminnot (esim. ohjelmistot).

2.6 Yrityspalveluala on kasvanut merkittävästi sitten 1970-luvun. Alan nykyinen liikevaihto on 2 000 miljardia euroa, ja se työllistää 24 miljoonaa ihmistä. Mukana on miljoonittain enimmäkseen pien- ja mikroyrityksiä, puhumattakaan suurten yritysten organisaatioon kuuluvista palveluhakuisista osastoista. Yrityspalvelut muodostavat 11,7 prosenttia EU:n taloudesta.

2.7 Yleiskuva on äärimmäisen monivivahteinen; yhteistä tekijää ei löydy. Alan vaikutus tuntuu tavattoman vahvana yhteiskunnan kaikissa kerroksissa ja keskinäisyyksissä. Yrityspalvelut ovat muutoksen käyttövoima ja ne panevat vauhtia yritystoiminnan mallien tarkistamiseen. Ne kypsyttävät jatkuvasti lisää uudelleenorganisointeja julkisten ja yksityisten yritysten ja julkisten elinten piirissä.

2.8 Viime vuosikymmeninä automaatio sekä tieto- ja viestintäteknologia ovat olleet voimakkaita muutoksen pontimia⁽²⁾. Tietyillä palvelusektoreilla tapahtuva kehitys aiheuttaa tämän lisäksi useissa tapauksissa poikittaisvaikutuksia muihin sektoreihin.

2.9 Perinteiset jakolinjat teollisen valmistuksen ja palvelujen välillä ovat hämärtyneet. Valmistuksen kehityksen tarkasteleminen jonakin palveluista erillisenä asiana ei enää ole mahdollista. Tätä taustaa vasten tulisi määritellä uudelleen EU:n tavoite nostaa teollisen valmistuksen osuus 20 prosenttiin unionin BKT:sta, ja ottaa siinä yhteydessä huomioon yrityspalvelujen tuoma lisäarvo. Olisi asianmukaisempaa puhua valmistuspainotteisesta arvoketjusta⁽³⁾.

2.10 Maailman mitassa Eurooppa suoriutuu yleisesti ottaen hyvin, vaikka on aloja, joilla eurooppalainen teollisuus on vaikeuksissa. Tuottavuuden kasvu ja uusien teknologioiden aktiivinen käyttöönotto voivat vaikuttaa toiminnan siirrosta tehtäviin päätöksiin myönteisesti. Toisaalta on havaittavissa ihmisten arkailevan uudistuksia ja asettuvan verhotusti vastustamaan innovaatioita. Käyttötymismalli vaatii erityistä poliittista huomiota.

3. Yrityspalvelujen ja teollisuuden keskinäisyyksien kehittyminen

3.1 Yrityspalvelut ovat erittäin dynaamisessa kehitysvaiheessa. Internetin vauhdittaman vallankumouksen myötä on palveluilla kasvava vaikutus tuotantolinjoihin sekä yritysten menestymiseen ylipäätään. Tuotantolinjat ovat nykyään tietokoneohjelmistojen ohjaamia. Työn osuutta teollisessa valmistuksessa supistetaan.

3.2 Tämä on ristiriidassa perinteisen teorian kanssa ja viittaa siihen, että teollinen valmistus ja yrityspalvelut nivoutuvat yhä tiiviimmin toisiinsa. Niinpä näiden kahden erottaminen toisistaan on useissa tapauksissa keinotekoisia. Nykyisin yritykset käyttävät tuotantopanoksia ja tuottavat tuotteita ja palveluja, joissa on sekä teollisesta valmistuksesta että palveluista peräsin olevia komponentteja. Tämä vuorovaikutus on kahdensuuntainen prosessi.

3.3 Myös yrityskentän muutokset antavat perusteet tähän päätelmään. Vaikka palvelut ovat pääasiassa luonteeltaan avustavia, niiden merkitys arvoketjujen pilkkoutumisessa on keskeinen. Tästä on muun muassa seurauksena suurten yritysten lohkominen pienemmiksi ja niiden muuttuminen jokseenkin staattisista yksiköistä sellaisiksi kokonaisuuksiksi, jotka perustuvat dynaamiseen yhdistettyyn vuorovaikutukseen enemmän tai vähemmän itsenäisten – tai ainakin yksilöitävissä olevien – saman yrityksen osien tai sen ulkopuolisten tahojen (ulkoistaminen) välillä. Palvelut tukevat näitä prosesseja joustavina ja mukautuvina välittäjinä.

3.4 Arvoketjun pilkkoutuminen vähentää myös sektorien välisiä eroavuuksia merkittävästi, koska jakolinjat sektorien välillä hämärtyvät. On hahmottumassa kokonaan uusi tilanne, jossa esimerkiksi Google ryhtyy autontuottajaksi tietäessään, että 35 prosenttia autoon tehtävästä investoinnista koostuu tietokoneohjelmistoista; niiden osuus voi kivuta aina 50 prosenttiin koneenrakennuksessa ja huipputason laitevalmistuksessa.

⁽²⁾ Ks. erityisesti asiakokonaisuuteen TEN/549 kuuluva ETSK:n lausunto aiheesta "Internetin hallinnon tulevaisuuden muokkaaminen", heinäkuu 2014. Ei vielä julkaistu EUVL:ssä.

⁽³⁾ Institut der Deutschen Wirtschaft, Köln 2013.

3.5 Vaikka yleisesti todetaan palvelujen merkitys koko taloudelle ja työllisyydelle, on peräti hämmästyttävää, että seikkaperäiset EU-tason analyysit puuttuvat edelleen. Se johtuu muun muassa seuraavista seikoista:

- Eräitä suuryrityksiä lukuun ottamatta ala koostuu yleensä lukemattoman monista pienistä ja mikroyrityksistä, jotka eivät juurikaan ole järjestäytyneet, minkä vuoksi yrityspalvelusektorin ääni kantautuu vain hyvin heikosti kuuluviin unionin tasolla.
- Tämän lisäksi dynaaminen ja keskeytyksetön uudistamis- ja keksimisprosessi aiheuttaa sen, että luotettavan luokittelun tekeminen on hyvin vaikeaa.
- EU:ssa on ollut pitkään tapana kohdistaan huomio yksinomaan valmistusteollisuuteen, mikä on estänyt sitä tarkastelemasta tukipalvelujen massiivista vaikutusta kylmän viileästi.

3.6 Perinteiset tilastotieteelliset osoittimet tekevät jyrkän eron teollisen valmistuksen ja palvelujen välillä, mikä tekee niistä käyttökeltottomia arvoketjujen monisyisen rakenteen kuvaamiseen. Panos–tuotos-tarkastelun tulisi paljastaa muun muassa se, mitkä palvelutoimialat tuovat lisäarvoa teolliseen valmistamiseen, ja miten paljon – ja päinvastoin. Ennen sitä on kuitenkin kehitettävä uusia tilastotieteellisiä osoitinjoukkoja.

3.7 Täsmällisemmät ja seikkaperäisemmät tilastot tarjoavat asianmukaisemman pohjan toimintapolitiittisille keskusteluille todellisesta tilanteesta ja mahdollisista välineistä tuotoksen parantamiseen.

3.8 Tilastot voivat myös auttaa kohdistamaan keskustelu muun muassa siihen, miten poistaa rajanylittävän kaupan ja liikkuvuuden esteitä, jotka johtuvat maakohtaisista säännöksistä, ylisääntelystä ja palvelusektorin ammattiteille myönnettyistä maakohtaisista erioikeuksista esim. kelpoisuutta koskevien edellytysten osalta. Ammattipätevyysvaatimusten yhdenmukaistamisen ja rajatylittävän tunnustamisen pitäisi helpottaa säänneltyjen ammattien harjoittajien rajanylittävää liikkuvuutta, mikä on erityisen tärkeää pienten ja mikroyritysten näkökulmasta.

3.9 Kun tarkastellaan koko EU:ta koskevia lukuja, käy ilmi, että unionin jäsenvaltioiden välillä on merkittäviä eroavuuksia. Voimakas palvelusektori on voimakkaan talouden kasvuvoima. Perusrakenteiden ja varsinkin laajakaistan merkitys on hyvin suuri. Perusrakenteet pitää suojata asianmukaisesti sekä tietoturvasyistä että palvelujen jatkuvuuden varmistamiseksi. Useilla jäsenvaltioilla on paljon tehtävää puutteiden paikkaamiseksi tällä alalla.

3.10 Tuotantolinjat ovat aiempaa tiiviimmin keskittyneitä. Eurooppalaiset ja kehittyvien maiden markkinat ovat sidoksissa toisiinsa, mikä on aikaansaanut monitahoisia talous- ja osaamisverkostoja, joihin palvelut antavat käyttövoimaa. Toiminnan siirtämisen hyödyt supistuvat, koska teollisuus on riippuvainen kaikkein erikoistuneimmista, osaamisvaltaisimmista ja laadukkaimmista palveluista.

3.11 Euroopalla on yhä kilpailuetu mainitun kaltaisten huipputasoisen palvelujen tuotannossa, mikä johtuu ennen kaikkea sen pitkälle koulutetusta työvoimasta ja tutkimus- ja kehittämistoiminnan korkealuokkaisuudesta. Euroopassa ei kuitenkaan saa jäädä omahyväisyyden ansaan. Kilpailuettujen säilyttämiseen tarvitaan aloitteellista otetta. Tämä edellyttää erityisesti toimintapolitiikkaa, jonka turvin pystytään pitämään tutkimus- ja kehittämistoimintaan suunnattavat investoinnit jatkuvasti korkealla tasolla ja kasvattamaan työvoiman osaamista edelleen.

3.12 Palvelujentoimittajien ja asiakkaiden vuorovaikutus on korvaamattoman tärkeää. Yrityspalvelut antavat aineksia asiakkaan tuotantotoimintaan, olipa kyse sitten tuotteista tai apulaitteista. Onnistuneen kehittämistyön edellytyksenä ovat kysyntä- ja tarjontapuolen tahojen tehokkaassa yhteistyössä hahmottelemat uudenlaiset ”arkkitehtuurit”. Erilaisia visioita ja ”kieliä” yhteen nivomalla tuotetaan uusia ratkaisuja. Näihin prosesseihin kuuluu, että luovat ratkaisut ovat mittatyötä ja monilta eri tieteenaloilta peräisin.

Merkille pantavaa on keskikokoisten yritysten harvinaisuus. SAPin kaltaisia tärkeitä isokokoisia palveluntoimittajia lukuun ottamatta Euroopassa on Yhdysvaltoja niukemmin edustettuna suurten palveluntoimittajien joukossa. Tietyiltä huipputeknologian sektoreilta Euroopan läsnäolo puuttuu käytännöllisesti katsoen kokonaan, kun vertailukohtaksi otetaan Yhdysvallat. Google, Apple, Amazon ja Microsoft ovat mestareita pelissä, jossa ”voittaja korjaa potin”. Niiden esimerkki osoittaa, miten valitettavaa on, ettei yhdelläkään eurooppalaisella toimijalla ole jalansijaa tällä saralla.

3.13 Kun pohditaan palveludirektiivin aiheuttamia ongelmia, tulee yritysmarkkinoiden sisämarkkinoita viimeisteltäessä tarttua päättäväisesti mahdollisuuksiin luoda kasvua ja työpaikkoja pitäen samalla aisoissa sellaiset palvelumarkkinoiden vapauttamisen kielteiset seuraukset kuin sosiaalinen polkumyynti ja palkkojen polkeminen.

3.14 Komissio kiinnitti vuonna 2011 erityistä huomiota siihen, että on tarpeen arvioida osaamisintensiivisten liike-elämän palvelujen (*knowledge-intensive business services*, KIBS) roolia. Yleiseksi päätelmäksi muodostuu se, että palvelut – ja eritoten osaamisintensiiviset liike-elämän palvelut – ovat tärkeässä ja merkitykseltään kasvavassa asemassa valmistusprosessien tuotantopanoksina. Itse asiassa ne ovat erottamattomat, sillä teollisen valmistuksen riippuvuus kyseisen kaltaisten palvelujen laadusta kasvaa kasvamistaan.

3.15 Tiede ja korkeakoulut ovat nekin vahvasti mukana innovatiivisten palvelujen alalla ja teollisuuden kanssa käytävässä vuorovaikutuksessa. Varsin monet yliopistot ovat kasvualusta lupaaville toimintaansa aloittaville yrityspalvelualan yrityksille. Tämä on omiaan edistämään tieteen, innovatiivisten ratkaisujen ja teollisuuden kytkeytymistä tiiviisti yhteen. Se tuo lisäksi mukanaan muita myönteisiä vaikutuksia, kun parempien palvelujen myötä pystytään siirtymään arvoketjussa ylemmäs toimialoilla, missä asianomaisella maalla on jo ennestään teknologisia valmiuksia ja suhteellista etua⁽⁴⁾. Tämä kasvattaa tuntuvasti teollisen valmistuksen merkitystä kansainvälisessä kaupassa.

3.16 Palvelujen tärkeä asema on antanut aiheen puhua ”valmistusteollisuuden palvelullistumisuuudesta” (*servitisation of manufacturing*). Teollisen valmistuksen ja palvelujen symbioosi muuttaa useissa tapauksissa yritysten toiminnan painopistettä tai jopa niiden koko toiminta-alaa. Uudet palvelut ovat mahdollistaneet markkinointimallien muutoksen, jolloin niissä ei enää keskitytä tuotteiden myymiseen vaan (yksityisten) asiakkaiden tarpeisiin. Esimerkkinä voidaan lisäksi mainita, että teollisuus on enenevästi riippuvainen yrityspalvelujen suunnittelusta ja toimittamisesta, joka on sen tuottoisinta toimintaa.

3.17 Kun tämä otetaan huomioon, voidaan todeta, että teollisen valmistuksen 20 prosentin osuus EU:n BKT:sta vuoteen 2020 mennessä on liian väljästi määritelty tavoite. Tavoitetta tulisi sen sijaan määrittää tarve luoda otolliset edellytykset sellaisten teollisten prosessien kehittämiseen, missä teollisen valmistuksen ja palvelujen symbioosista kehkeytyy nykyaikaisten tuotteiden tuloksekkaita valmistusprosesseja ja syntyy tuottavuutta.

3.18 Tieto- ja viestintäteknisten sovellusten uusi aalto on itse itseään ruokkiva prosessi: palvelut synnyttävät palveluita, minkä seurauksena niiden merkitys koko taloudelle kasvaa suhteettomasti. Ne piristävät tuottavuutta ja edistävät läpi koko talouden ulottuvia vaikutuksia, joiden myötä syntyy uusia kombinaatioita. Lisäksi ne ovat globalisaatiota vauhdittava tekijä.

3.19 Maininnan arvoinen ilmiö on myös yhä useampien tuotteiden markkinoiminen yhdessä niihin kytkeytyvien tai jopa niihin sisällytettyjen palvelujen kanssa, mikä johtaa puolestaan uusiin liittoumiin ja yhdistelmiin.

4. Neljäs teollinen vallankumous – perinpohjainen mullistus

4.1 Yrityspalvelujen kenttä ja niiden vaikutus hahmottuvat paljon laajemmiksi, kun niiden tarkasteluun kytketään neljäs teollinen vallankumous, joka ulottuu paljon pelkkiä yrityspalveluja edemmäs⁽⁵⁾. Tämänkertainen vallankumous seuraa niitä, jotka tapahtuivat vuorollaan kolmella alalla: koneistaminen, sähköistys ja tietotekniikka. Tällä kertaa kyseessä on ennen kaikkea palvelujen internet ja esineiden internet.

4.2 Kuvattuun prosessiin kuuluu runsas kirjo liike- ja tiede-elämän hankkeita tuotantoprosessien tarkistamiseksi ja uusien tuotteiden kehittämiseksi, eräät niistä julkisen vallan kannustamia. Yksi uraa uurtavista hankkeista on Saksan hallituksen aloitteesta laadittu neljänteen teolliseen vallankumoukseen liittyvä etenemissuunnitelma vuodelta 2012⁽⁶⁾.

4.3 Parhailtaan on meneillään useita luonteeltaan vastaavanlaisia hankkeita, joista mainittakoon esimerkiksi seuraavat:

- alankomaalainen hanke ”Smart Industry”, huhtikuu 2014
- Itävallan osavaltioiden strategiat tunnuksella ”Industrie 4.0”
- kilpailuklusterit Vallonian alueella Belgiassa

⁽⁴⁾ OECD *Trade Policy Papers* no. 148, ”The role of services for competitiveness in manufacturing”, 2013.

⁽⁵⁾ Neljännen teollisen vallankumouksen laajalle ulottuvia vaikutuksia on tarpeen käsitellä erikseen ja tämänkertaista seikkaperäisemmin tulevaisuuden komitean lausunnoissa.

⁽⁶⁾ *Recommendations for implementing the strategic initiative INDUSTRIE 4.0* (”Suositukset strategisen Industrie 4.0 -hankkeen toteuttamista varten”), huhtikuu 2013.

- Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksen tukema hanke ”Future of manufacturing”
- Democenter-Sipe-säätiö Emilia-Romagnan alueella Italiassa
- Smart Manufacturing Leadership Coalition Yhdysvalloissa
- kyberfysiisiin järjestelmiin keskittyvä innovointiyhteisö Intiassa (sen toiminnan ala ulottuu neljättä teollista vallankumousta edemmäs).

4.4 Tulevaisuuden älykäs tehdas on kehitetty kompleksisuudessaan hyvin pitkälle ja se nivoutuu paranneltujen ohjelmistosovellusten ja -järjestelmien ansiosta herkkätuntoisiksi viritettyjen verkostojen toimintaan. Kuvattu kehitys vie kohti enenevää yksilöllistymistä – niin asiakkaiden kuin työntekijöiden näkökulmasta –, kun toimitetaan ja hyödynnetään älykkäitä ja räätälöityjä tuotteita ja komponentteja.

4.5 Tässä on valtavasti potentiaalia elinkeinoelämää ja taloutta ajatellen. Viipymätön vastaaminen asiakkaan toiveisiin, joustavuus, päätöksenteon optimaalisuus, raaka-aineiden tehokas hyödyntäminen ja uusien palvelujen potentiaali lisäarvon tuomiseen ovat asioita, joita pitää edistää. Kyseinen suuntaus saattaisi myös olla sopusoinnussa Euroopan väestökehityksen kanssa ja voi olla eduksi työ- ja yksityiselämän tasapainottamisen kannalta ja voimistaa kilpailukykyä korkean tulotason luonnehtimassa ympäristössä.

4.6 Horisontaalinen ja vertikaalinen integraatio sekä kattava tekniikan digitaalinen integrointi kautta koko arvoketjun tulevat kuulumaan mahdollisuuksiin kaikilla teollisilla toimialoilla. Avoin pääsy ja innovointi antavat lisäsyökyksiä intensiiviseen verkottumiseen.

4.7 Jotta välttyttäisiin menettämästä asemia EU:n ulkopuolisista maista peräisin oleville kilpailijoille, on luotava yhteiset EU:n periaatteet tuotteiden ja palveluiden standardointia varten, kaikki arvoketjun merkittävät osatekijät mukaan luettuina.

4.8 Asia koskee sekä suur- että pienyrityksiä. Pk-yritysten näkymät ovat myönteiset. Niiden on mahdollista hyödyntää palveluita ja ohjelmistojärjestelmiä paljon aikaisempaa vaivattomammin. Tiettyyn alueeseen tukeutuville pk-yrityksille luodaan uusia tilaisuuksia, ja ne voidaan helpommin kytkeä mukaan kansainvälistymisen prosesseihin. Pk-yritykset tulevat joka tapauksessa saamaan hyötyä monialaisesta osaamisesta ja teknologian siirrosta.

4.9 Kuten edellä kuvataan, asiakkaiden ja toimittajatahojen suhde muuttuu paljon tiiviimmäksi kaikissa kategorioissa.

4.10 Nykyisiä tietotekniikkaan perustuvia teknologioita on tarpeen mukauttaa valmistuksen erityisvaatimuksiin, ja niiden kehittämistä täytyy jatkaa. Tarvitaan tutkimus-, teknologia ja koulutusaloitteita tarkoituksena kehittää menettelytapoja automaatiotekniikan mallinnuksen ja järjestelmien optimoinnin alalla.

4.11 Edellytyksenä on sellaiset talouden perusrakenteet, joihin kuuluvat sekä internetin laajakaistainfrastruktuurin asianmukainen kehittäminen että riittävien yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen mahdollisuuksien tarjoaminen. Tähän viitaten ETSK painottaa taas uudelleen kasvualoitteen välttämättömyyttä järkevän talouspolitiikan jatkeena ⁽⁷⁾. EU:n jäsenvaltioiden pitäisi ottaa vaari nykyisestä talouden elpymisestä ja käyttää edukseen mahdollisuus tehostaa kiireellisesti investointeja välttämättömiin perusrakenteisiin neljännen teollisen vallankumouksen aikakaudella.

4.12 Neljäs teollinen vallankumous antaa Euroopalle ainutkertaisen mahdollisuuden edistää useita tavoitteita yhden ja saman infrastruktuuri-investoinnin avulla. Asian lykkääminen heikentäisi Euroopan kilpailukykyä perustaa. Tähän investointitoimintaan tulisikin suhtautua myönteisesti ja tarkastella niitä osana vuotuisen ohjausjakson maakohtaisia suosituksia.

⁽⁷⁾ Ks. ETSK:n lausunto aiheesta ”Vahvempi eurooppalainen teollisuus talouden kasvua ja elpymistä varten – Teollisuuspolitiikkaa käsittelevän tiedonannon päivitys”, heinäkuu 2013, erityisesti lausunnon kohta 1.2. EUVL C 327, 12.11.13, s. 82.

4.13 Saksalaisessa etenemissuunnitelmassa otetaan tämän uuden kehityssuuntauksen sosiaaliset näkökohdat asianmukaisesti huomioon. Ei pelkästään yritysten johto ja muu henkilöstö vaan koko yhteiskunta on asiassa mukana. Kyse on perinpohjaisesta muutoksesta ihmisen ja teknologian sekä ihmisen ja ympäristön vuorovaikutuksessa. Teknologiset innovaatiot täytyy tarkastelussa kytkeä yhteiskunnallis-kulttuuriseen yhteyteensä, koska kulttuuriset ja yhteiskunnalliset muutokset ovat jo itsessään merkittäviä innovointia liikkeelle panevia voimia.

4.14 Myös hajautetut johtamisen ja hallinnon mallit sekä työntekijöiden vastuu omien päätösten tekemisestä ovat uusia aluevaltauksia. Tämä tarkoittaa perustavia muutoksia.

4.15 Valtakunnallisesti ja EU:n tasolla pitäisi järjestää foorumeita, seminaareja ja työryhmätapaamisia, jotka kokoaisivat yhteen mm. yritysten, työmarkkinaosapuolten, tiedemaailman ja julkisen vallan edustajia. Tällaiset foorumit ja työryhmät ovat ratkaisevan tärkeitä pyrittäessä määrittämään visio ja strategiat muutosprosessin hallintaan, jotta kyetään hyödyntämään mahdollisuudet ja välttämään sudenkuopat. Yrityspalveluja tarkasteleva korkean tason ryhmä (ks. jäljempänä) on esimerkki menestyksekkäästä sidosryhmien vuoropuhelusta.

4.16 Teollisten yritysten ja palvelujen uusi digitaalinen kenttä tarvitsee digitaalisen vaihdannan turvallisen ja luotettavan alustan, johon liittyvät selkeät markkinoita koskevat oikeudet ja oikeuksien suojeleminen⁽⁸⁾. Tässä modernissa hybridimaailmassa on viestintään ja yhteistyöhön soveltuva foorumi aivan yhtä tärkeä.

5. Yhteiskunnalliset ja työmarkkinavaikutukset⁽⁹⁾

5.1 Yhteiskunnan palveluvetoisuudella ja digitalisoinnilla on tavattoman suuria vaikutuksia työmarkkinoihin ja kaikkiin yhteiskuntapiireihin.

- Talouden ”palvelullistuminen” aiheuttaa työpaikkojen vähenemistä keskiluokkaan kuuluvien tuloryhmissä. Suuntauksen pysäyttäminen ja kääntäminen vastakkaiseksi edellyttävät sitä, että rakenteellisen sopeutuksen politiikan nimenomaisesti tavoitteeksi otetaan työllistymismahdollisuuksien luominen keskituloluokissa. Sen vuoksi teollisuutta ja palveluita koskeissa EU:n toimintalinjoissa pitää panna painoa sellaisiin välineisiin kuin aktiivinen työmarkkinapolitiikka ja investoinnit innovatiiviseen yleissivistävään ja ammatilliseen koulutukseen. Tulisi selvittää, miten asiaa on mahdollista tukea työehtosopimuksissa.
- Kaikilla tasoilla ihmisten tulee olla valmiit varustautumaan uusien tietojen ja taidon. Siksi on sitäkin tärkeitä pitää huolta opetussuunnitelmien ajanmukaisuudesta ja suosia elinikäistä oppimista, kun lisäksi muistetaan, että kyseessä on suunnaton yhteiskunnallinen haaste. Muutos vaikuttaa kaikkiin ikäpolviin, joten myös ikääntyville työntekijöille täytyy antaa mahdollisuus pitää osaamisensa jatkuvasti ajan tasalla. Muutosprosessia tutkittaessa tai arvioitaessa täytyy aina pyrkiä myötävaikuttamaan ammatillisen osaamisen ja pätevyystarpeiden määrittämiseen asianmukaisesti.
- Kehitystä vievät eteenpäin pääasiallisesti (uudet) pien- ja mikroyritykset, kun taas suuret toimintayksiköt vähentävät työvoimaansa. Tämä prosessi näkyy toimintaansa aloittelevien yritysten ja itsenäisten ammatinharjoittajien lukumäärän voimakkaana kasvuna ympäri Eurooppa. Nykyisin on mahdollista perustaa ohjelmistoyritys yhdessä viikonvaihteessa hyödyntämällä yleisesti saatavilla olevia työkaluja, joiden avulla tuotteiden kehittäminen ja testaaminen sujuu ripeästi. Puhutaan ketterästä ja ”solakasta” liiketoimintamallista omalla aatesuuntanaan (*lean start-up*).

5.2 On huolestuttavaa, että tätä käänteentekevää talouden muutosta, joka vaikuttaa yhteiskuntaan ja työmarkkinoihin monin tavoin, ei ole vielä analysoitu riittävästi eikä siitä keskustella nykyistä laajemmin yritysmaailman ja tiedeyhteisön ulkopuolella.

5.3 Niinpä on runsaasti syytä siihen, miksi tästä muutoksesta, joka vie kohti täysin uudenlaisia talouden näkymiä, täytyy käydä laaja keskustelu poliittisissa piireissä ja yhteiskunnassa, sekä valtiollisella että EU:n tasolla. Tämä prosessi vaikuttaa monien kansalaisten päivittäiseen elämään alueilla ja kunnissa niin työllisyyttä kuin työttömyyttä ajatellen. Näin ollen se vaikuttaa valintoihin, joita ihmiset tekevät oman tulevaisuutensa suhteen. Asiaan liittyvät sosiaaliset ja kulttuuriset näkökohdat olisi pantava tarkoin merkille ja otettava hyvin huomioon.

⁽⁸⁾ Ks. tähän liittyen asiakokonaisuuteen TEN/550 kuuluva ETSK:n lausunto aiheesta ”Verkkohyökkäykset EU:ssa”, heinäkuu 2014. (Ei vielä julkaistu EUVL:ssä)

⁽⁹⁾ Ks. myös asiakokonaisuuteen TEN/548 kuuluva ETSK:n lausunto aiheesta ”Digitaalisyhteiskunta: saavutettavuus, koulutus, työllisyys, tasa-arvon edistämislaineet”, heinäkuu 2014. (Ei vielä julkaistu EUVL:ssä)

5.4 Työmarkkinoiden nopeita muutoksia koskevat tutkimukset on kartoitettava tarkasti perustaksi vastedes tarjottavalle yleissivistävälle ja ammatilliselle koulutukselle, ja se on ensisijaistettava Horisontti 2020 -puiteohjelman ”Teollisuuden johtoasema” -painopistelohkossa.

5.5 Monet epävarmat työpaikat ovat vaaravyöhykkeessä, ja mikäli puheena olevaa prosessia ei hallita asianmukaisesti, sillä on sosiaalisia ja poliittisia seurauksia. Sen vuoksi EU:n ja jäsenvaltioiden täytyy luoda sellaiset poliittiset ja sääntelypuitteet, jotka paitsi avaavat väylän uudelle ja korvaamattoman tärkeälle teknologialle myös varmistavat sen, että tavoitteet – työ- ja elinolojen parantaminen sekä pieni- ja suurituloisten ryhmien välisen polarisoitumisen ehkäiseminen – saavutetaan.

5.6 Eri maiden kehitysvaiheet poikkeavat toisistaan. Tavanomaisia ohjelmia on tarkistettava ja opetussuunnitelmia mukautettava. Yritykset ovat jo lähteneet liikkeelle asiassa. Koulutuksen ja yrityskehityksen suhde on muuttumassa, jotta pysyttäisiin mukana teollisuuden muutoksissa. Palkattujen työntekijöiden on oltava valmiit opettelemaan uudenlaisia ja yleensä entistä erikoistuneempia taitoja, ja heille täytyy antaa valmiudet sopeutua nopeisiin taitotarpeen muutoksiin.

5.7 Tämä kehitys ei suinkaan tarkoita teknisten taitojen yksipuolista korostamista. Älylliset ja sosiaaliset taidot ovat edelleen aivan yhtä tärkeitä. Niitä tarvitaan välttämättä yhteiskunnassa tapahtuvan kehityksen vauhdissa pysymiseksi ja jotta pystytään vastaamaan sosiaalisen innovoinnin tarpeeseen, jota perustavat talouden muutokset määrittävät.

5.8 Näitä yleisiä näkymiä ajatellen on välttämätöntä varmistaa sosiaalinen vuoropuhelu yritys-, toimiala-, valtio- ja EU-tasolla, jotta voidaan keskustella kehityksestä ja puite-edellytyksistä EU:ssa ja jäsenvaltioissa sekä menettelyistä työvoiman varustamiseksi asianmukaisin valmiuksin.

6. Yrityspalveluita käsittelevä korkean tason ryhmä – ensimmäinen toimenpide

6.1 Yrityspalvelujen alan voimistumisen aiheuttamat vaikutukset on liian pitkään sivuutettu EU:n tasolla ja EU:n politiikkaa suunniteltaessa. Odotettavissa oleva radikaali muutos tekee tilanteen korjaamisen entistäkin tärkeämmäksi. Niinpä ETSK on erittäin hyvillään ensimmäisestä toimenpiteestä, vuonna 2013 valmistuneesta yrityspalveluita käsittelevän korkean tason ryhmän kertomuksesta.

6.2 Yleiskuva kuitenkin vielä puuttuu, vaikka komissio on kosketuksissa yrityspalvelujen laaja-alaisiin vaikutuksiin kytkeytyviin prosesseihin varsinkin Euroopan digitaalistrategian sekä tutkimus- ja innovaatiohankkeiden välityksellä.

6.3 Yrityspalvelut ansaitsevat keskeisen sijan tulevaisuuteen suuntautuvassa teollisuuspolitiikassa. Yrityspalveluja käsittelevän korkean tason ryhmän kertomus lienee omiaan edistämään kokonaiskuvan hahmottamista meneillään olevasta kehityksestä ja toimenpiteistä, jotka EU:ssa olisi toivottavaa toteuttaa.

6.4 Korkean tason ryhmä yksilöi suuren määrän yrityspalveluita, joiden kirjo ulottuu asiantuntijapalveluista teknisten palvelujen kautta aina toiminnallisiin tukipalveluihin.

6.5 Tästä käy erityisesti selväksi se, että yrityspalveluihin on toistaiseksi kiinnitetty yleisesti ottaen riittämättömästi huomiota komission valmistellessa uusia toimintapolitiikkoja sekä käytäessä poliittista keskustelua kilpailukykyneuvostossa.

6.6 Yrityspalveluja käsittelevän korkean tason ryhmän kertomuksen lisäksi viisi työryhmää on laatinut raportin seuraavista aiheista: i) yhtenäismarkkinat, ii) innovointi, iii) osaaminen, iv) standardit ja v) kauppa. Ne käsittelevät lukuisia analyttisiä huomioita ja yksityiskohtaisia kommentteja sekä meneillään olevista prosesseista puheena olevilla aloilla että EU:n politiikkaa ajatellen suositeltavista lähestymistavoista ja toimista.

6.7 Raporteissa esitetään monia huomioita ja ehdotuksia, joissa korostuu tarve EU-tasolla tehtäviin seikkaperäisiin analyysihin ja niiden rinnalla tapahtuvaan pk-yrityksen poliittisen ohjauksen kehittämisen ja täsmentämisen. ETSK ja useat asiantuntijat ovat peränneet näitä asioita jo vuosia. Mikro- ja pienyritysten poikkeuksellisen näkyvä rooli sekä niiden lukumäärän räjähdysmäinen kasvu nykyisessä teollisessa syklissä ovat jälleen uusi osoitus tarpeesta parempaan sääntelyyn, innovaatiokumppanuuksien edellytysten kehittämiseen ja rahoituksen saatavuuden ottamiseen erityisen huomion kohteeksi.

6.8 Analyysistä käy ilmi, että niiden perinteisten esteiden lisäksi, jotka palvelualalla on voitettavanaan valmistusteollisuuteen verrattuna, merkille pantavaa on, että meneillään oleva tavaroiden yhtenäismarkkinoiden pilkkoutuminen vahingoittaa lisäksi yrityspalvelujen rajatylittävää kehittämistä ja niiden edistämistä. EU:ssa on vielä kosolti matkaa palvelualan menestyksellisten, suurten kotimarkkinoiden kehittämiseen.

6.9 On tehty lukuisia ehdotuksia yrityspalvelujen toimintaympäristön parantamisesta. Tämä korostaa niiden poikkeuksellisen suurta merkitystä teollisen valmistuksen ja palvelualan yhdistämisen kannalta ja niin ollen myös ajateltaessa mahdollisuuksia parantaa valmistusteollisuuden tulevaisuudennäkymiä Euroopassa.

6.10 Näin ollen ETSK katsoo, että yrityspalveluja käsittelevän korkean tason ryhmän ja työryhmien työskentely muodostaa erittäin hyödyllisen lähtökohdan yksityiskohtaisemman analyysin tekemiselle ja komission konkreettisten ehdotusten laatimiselle.

Bryssel 16. lokakuuta 2014

*Euroopan talous- ja sosiaalikomitean
puheenjohtaja*
Henri MALOSSE
